

1. tematika felső tagozatos általános iskolás diákoknak

az adott foglalkozás céljai: - kommunikáció - együttműködés - érvelés - vita alapok - saját élményű vitagyakorlat		
idő	gyakorlatok	eszközök
5 perc	kontextusba helyezés - mi fog történni a foglalkozáson, mire számítsanak	lehet egy plakát is, hogy vizuálisan is támogassuk a megértést
5 perc	energizer és ráhangolás: vörös tenger ¹	az állításlista igények szerint bővíthető, alakítható
10 perc	a vita alapértékei - szabályalkotás ² • Partneri viszony a beszélgetők között. • Egyenlő esélyek a vitában. • Valódi érvek tisztelete és sokszínű vélemények elfogadása. • Megbélyegzésektől, személyeskedéstől mentes párbeszéd. +kézjelek	plakáton megjelenítve, kiegészítve a csoport saját szabályaival, közösen hozott új tartalmakkal érdeemes mindenkinek aláírnia, vagy lepecsételnie
10 perc	nyisd ki a kezed ³	
15 perc	érvelés - érvképlet & érv labda	érvképlet felrajzolva babzsák
opcionális szünet		
10 perc	véleményvonal ⁴	kifüggeszteni a terem két sarkába egy egyetértek és egy nem értek egyet feliratot
25 perc	Lovag&Lady ⁵	oldalak A4-es papíron (lovag, lady, örök, gyilkos)
5 perc	lezárás - kinek mit jelentett a mai foglalkozás? Húzzon annak megfelelően egy képkártyát. Elég csak felmutatni, de aki akarja 1-2 szóban indokolhat is.	képkártya pl. macikártya, dixit kártya, fotók

Ajánlott módszertani kiadványok a DIA-tól vitafoglalkozások megtervezéséhez és megvalósításához:

- Gondolkodjunk 3D-ben! <https://i-dia.org/shop/#gondolkodjunk>
- Dilemma, Disputa, Demokrácia <https://i-dia.org/shop/#dilemma>

Gyakorlatok rövid leírása

1Vörös tenger

Eldöntendő kérdéseket teszünk fel a csoportnak, és ez alapján kell a csoportnak a terem egyik, illetve másik oldalra állnia. Pl. Tél vagy nyár? Édes vagy sós? Könyv vagy film? Kb. 12-15 kérdéssel készülünk, a diákokra reagálva döntsük el, hogy mennyi kérdést teszünk fel és az egyes kérdésekbe mennyire kérdezzük bele - a felületesebb állításpároknaál elég csak körbenézni, ki hova állt, az egyel mélyebb állításpárok egyikébe, másikába érdemes bele kérdezni, hogy ki, miért oda állt, mit gondol róla.

Célok: A választás lehetősége. Nincs arany középút?! Fehér-fekete kérdéskör

Idő: 10 perc

Eszköz: állítás lista (ez a lista igény szerint alakítható)

Például:

- Tél vagy nyár
- Hegy vagy tengerpart
- Forrófejű vagy nyugis
- Kakaós csiga közepe vagy széle
- Telefon vagy email
- Online vagy offline
- Szeret vitatkozni - nem szeret
- Fontos mások véleménye - akinek nem
- Maximalista - aki nem
- Az elmúlt két napban vitázott - aki nem

Reflexiós kérdések: A mélyebb állításokra fontos rákérdezni. Miért oda álltál? Milyen helyzetekben találkozol ezzel? Mennyire könnyen döntöttél?

2A vita alapértékei - szabályalkotás

Érdemes egy közös szabályrendszert alkotni erre a foglalkozásra, ahol főleg vitával foglalkozunk. A szabályokat építhetjük a csoport már meglévő szabályaira is, illetve érdemes közösen megbeszélni az egyes szabályokat - mit értünk alatta, miért fontos. A szabályokat közösen fogadjuk el, esetleg egy plakátra is felírhatjuk őket, melyet aztán minden résztvevő aláír, vagy egy nyomdával lepecsétel.

- Partneri viszony a beszélgetők között.
- Egyenlő esélyek a vitában.
- Valódi érvek tisztelete és sokszínű vélemények elfogadása.

- Megbélyegzésektől, személyeskedéstől mentes párbeszéd.

Érdeemes a társaságnak megmutatni a vita közben használt kézjeleket is, melyek segítségével közbevágás nélkül tudnak reagálni egymásra a vita során. Ezeknek a kézjeleknek nem csak vitafoglalkozáson vehetjük hasznát.

Videó a kézjelekről: <https://www.youtube.com/watch?v=6h5DkeAlRa8>

³ Nyisd ki a kezéd!

Párokat alkotunk, ahol a páros egyik tagjának ökölbe kell szorítania az egyik kezét, a másíknak pedig csupán szavakkal rá kell bírnia arra, hogy kinyissa azt. Semmiféle erőszak nem megengedett, a verbális kommunikációban pedig igyekezni kell kerülni az érzelmi zsarolást. Két percük van próbálkozni, utána csere.

Célok: empátia, meggyőzés, kommunikáció

Idő: 10 perc

Reflexiós kérdések: Kérdezzük meg, ki, miért nyitotta ki a kezét. Látunk e valamilyen mintázatot a válaszokban? Kinek volt könnyebb/nehezebb? Miért? Mi az, ami hat ránk? Mi az, ami meggyőz minket? Miért? Gondoljunk az iskolára, haverokra, médiára. Kiben bízunk és miért?

⁴ Érvelés

ÉRV=ÁLLÍTÁS+ALÁTÁMASZTÁS+MAGYARÁZAT

Példamondat: Meg kellene emelni az adót magas cukortartalmú üdítőitalok esetében (állítás), mert így kevesebben vásárolnának belőle, ami már több ország esetében is működött (alátámasztás), így a lakosság egészségesebbé válna (magyarázat).

Cáfolat

A vitában a cáfolat két célt szolgálhat: használhatjuk arra, hogy vitapartnerünk érveit meggyengítsük (támadó cáfolat), illetve arra, hogy saját álláspontunkat megvédjük, alátámasszuk (védekező cáfolat).

Alátámasztás cáfolata

Nem minden esetben csökkenti az üdítívásárlási kedvet a drágítás. Például Dániában az adóemelést követően ugyanannyi cukros üdítő fogyott.

Magyarázat cáfolata/ támadása

A lakosság nem válna jelentősen egészségesebbé a kevesebb üdítő fogyasztástól, mivel eleve kevés itthon az üdítő fogyasztás, így nem változna sokat az adóemeléstől. Az elhízás elsőszámú oka a mozgáshiány, inkább ezt kellene támogatni.

Érvlabda

Egy egyszerűbb állítással játszunk a játékot, például: a nyár jobb mint a tél. A babzsákok odadobjuk valakinek és megkérjük, hogy mondjon egy érvet az állítás mellett vagy ellen. Érdeemes használni az érvképletet, akár fel is írhatjuk a táblára a kezdő szavakat, hogy segítsük a mondatok megalkotását:

Azt állítom, hogy... (ide jön az állítás), azért mert... (ide jön az alátámasztás), tehát... (ide jön a magyarázat).

Amikor elhangzott az érv, az érvet mondó résztvevő tovább dobja a babzsákokat valakinek, aki még nem mondott érvet és meghatározza, hogy az illetőnek az állítás mellett vagy ellen kell érvet mondania.

Érdeemes mindenkinek sorra kerülni, de legalább 10 érv hangozzon el.

Figyelem! A magyarázat nem az állítás megismétlése! Ha nehézséget okoz a téma szerint megmagyarázni az elhangzott állítást, akkor könnyítésképp elég, ha csak egy állítást és egy alátámasztást mondanak a résztvevők.

4 Véleményvonal

Elhangzik egy állítás, aminek hatására a résztvevőknek egy skálán kell felállni annak mértén, hogy mennyire értenek egyet vele. Érdeemes a teremben jelölni is a két végpontot: egyetérték és nem értek egyet. Miután elhelyezkedtek kérdezzük meg, ki miért oda állt. Érdeemes a végpontoktól kezdeni és haladni középre.

Idő függvénye, hogy hány állítással játszunk, ráhangolódásként elég lehet egy állítás is.

Lehetséges állítások:

- Az iskola felkészít az életre és a munkára.
- Amit ma megtehetsz ne halaszd holnapra.
- Jobb tanárnak lenni, mint diáknak.

5 Lovag&Lady

A csoportnak elmesélünk egy történetet:

Élet egyszer egy lovag és egy lady. A lovagnak, ahogy az lenni szokott, el kellett mennie csatázni, de meghagyta a várt védő őröknek, hogy nagyon vigyázzanak az ő Ladyjére és sötétedés után senkit ne engedjenek be a kapun. Elment hát a Lovag a csatába, a Lady pedig kihasználva az alkalmat álruhát öltött és meglátogatta az erdőn túl lakó szerelmét. Olyan remekül érezték magukat, hogy rájuk szállt az este, a Lady sietett haza, azonban az őrök nem engedték be a kapun - engedelmeskedve a Lovag parancsának. A Lady a közeli erdőben húzta meg magát, ám reggelre holtan találták.

Hagyunk egy kis időt a társaságnak, majd feltesszük a kérdést: ki a FELELŐS a Lady haláláért?

Kitesszük a 4 szereplőt jelző lapot (sarkot): Lovag, Lady, Őrök, Gyilkos és megkérjük a résztvevőket, hogy álljanak ahhoz az oldalhoz, aki szerintük a felelős a Lady haláláért.

Kérjük indoklásokat, használjuk a kézjeleket. Figyeljük meg a tipikus mondatokat, indoklásokat, egy idő után tágítsuk a kontextust.

Cél: vélemények, sémák, gondolkodásmódok ütközése

Eszköz: történet szövege, oldalak

Idő: 20-25 perc

Reflexiók kérdések: mennyire volt komfortos résztvenni a vitában? milyen tanulságokat tudtok megfogalmazni a vitára vonatkozóan? milyen előnyei vannak, ha meghallgatjuk egymás véleményét, gondolatait? mi az, ami ugyenebben nehézséget

jelent? van e bárkiben valami nehézség, rossz érzés, kérdés a történet és/vagy a vita kapcsán?

Tipp: Amennyiben a társaság nem gyakorlott a reflexióban érdemes képkártyákkal dolgozni pl. macis érzelemkártyák, dixit kártyák, fotók.

Tipp: a gyakorlatleírás komplexebb formában megtalálható a DIA Dilemma, Disputa, Demokrácia kiadványában Lovag és a Hölgy címen. Dilemma, Disputa, Demokrácia <https://i-dia.org/shop/#dilemma>